

גדעון תלפז

ביקורת

יוזף רות: / טאראבאס / מגרמנית:
שלמה טנאי / זמורה-ביתן / 1990 /
עמ' 161

רוצה וקדוש

יוזף רות בחר
לגיבורו קץ
שלאחר שנים
פקד את הסופר
עצמו: מוות
בבית מחסה

לתודעתו של הקצין הרוסי מאשר לדווח לקורא מבעד לזו של הפונדקי היהודי, או לזו של שמריה, שמש בית הכנסת, שפגישתו הגורלית עם הקצין הרוסי מסמנת את תחילת התמורה, ההופכת את טאראבאס מרוצח לקדוש. את חובו האתי ני מסלק רות בתיאור נצחונה של רוח היהדות, כהתגלמותה בשמש, על הקצין הרוסי האימתני המתעמר בו.

וקדוש! אין גורל מר יותר בעולם הזה. הבעייתיות של רומן זה לגבי קורא ישראלי ניזונה מהפליאה על סופר יהודי, הבוחר לכתוב רומן שגיבורו גוי ודמוי תיו היהודיות שוליות. רק בעמוד 47 מתחילה להשתלב בעלילה דמותו של היהודי כריסטיאנופר (!), בעל הפונדק בעיירת הכיבוש שבה חונה גדודו של טאראבאס. גם אז מעדיף הסופר להיצמד

ככתחושה נבואית מוקדמת הועיד הסופר היהודי האוסטרי יוזף רות לגיבור הרומן שלו "טאראבאס" קץ, שלימים יפקוד אותו עצמו: מוות בבית-מחסה לע"ניים. רות, שליצירתו היתה עדנה לאחר מלחמת העולם השנייה, מת בחוסר-כל ב"1939, אחרי שנמלט מהנאצים לצרפת. ניקולאי טאראבאס, הקצין הרוסי יציר דמיונו, מת כ"20 שנה קודם-לכן, כקצין וקדוש, לאחר שמצא מחסה במנזר רוסי. הרומן הוא סיפור חייו רביהתפוכות של טאראבאס. בפתחה, הוא גולה צעיר בניו-יורק, שם מצא מקלט לאחר שהסת"בך בנסיון התנקשות בחייו של מושל מחוז ברוסיה, בהיותו סטודנט מהפכן. לאחר שובו למולדתו, שירת כסרן בצבא הרוסי במלחמת העולם הראשונה וכסגן-אלוף בימי המהפכה. כאשר חלה בו המט" מורפוזה, ערק מהצבא ונהפך לנווד, ומי-מש בכך נבואת צועניה ביריד שעשועים בניו-יורק: "אדוני, אתה אדם אומלל מאד! אני קוראת בכף ירך שאתה רוצח

רות מחלק את הבלדה שלו על הקצין הרוסי לשניים. החלק הראשון ("הנסיון") מציג את טאראבאס במלוא תפארתו כמפקד, הנהנה מכוחו ואימתנותו, עד לנפילתו. החלק השני ("הגשמה") מתארו כחזור בתשובה. מחופש בכגדיו של הפר-נדקי היהודי, נטש טאראבאס את חייליו ונהפך לנווד ולקצצן מתוך בחירה, משת"דל להיחשף ליסורים, סבל ועוול, לומד מהי ענווה, שואף להשפלה עצמית כאחד החלכאים, ברוח סיפורי המוסר של טר"לסטוי או דוסטויבסקי.

הנימה האובייקטיבית, המאופקת-מ"נותקת, של יוזף רות מעצימה את האפי-קט הסיפורי, הנוצר בזכות כושר תיאורו הפלסטי, העשיר בפרטים, והמיטיב להעי-מיד אווירה, בין שהוא מתאר ליבוי רגי-שות אנטישמיים של איכרים, המוביל לפוגרום ביהודי העיירה, ובין שהוא מס"פר על ביקורו הטראגי של טאראבאס כקצצן בבית הוריו הזקנים, שאינם מזהים אותו ומצווים על המשרת לגרשו, ובכך מסייעים לו להינתק מכל רגש ויחס לעברו המאוס, כשלב של התעלות רוח-נית, זמן מועט לפני מותו, שבו, כנבואות הצועניה, הוא מגיע למדרגת קדוש.

דיווח בדיוני מרתק זה, ניתן כאן בריאליזם מן הסגנון הישן, בסיפורת שמאפייניה האמנותיים הם פשטות, בהי-רות, חסכנות והעדר מופגן של הצטעצ-עות. תרגומו הקולח של שלמה טנאי משווה לנוסח העברי צביון של אירופיות מן העולם הישן, האווירה האותנטית המתבקשת לרומן שזה רקעו.